Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 26 listopada 2015 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Dyrektywa 2002/22/WE — Sieci i usługi łączności elektronicznej — Prawa użytkowników — Prawo abonentów do wycofania się z umowy bez ponoszenia kar — Zmiana opłat wynikająca z warunków umowy — Podwyższenie opłaty w przypadku podwyższenia cen konsumpcyjnych

W sprawie C-326/14

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) postanowieniem z dnia 28 kwietnia 2014 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 7 lipca 2014 r., w postępowaniu:

Verein für Konsumenteninformation

przeciwko

A1 Telekom Austria AG,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes trzeciej izby, pełniący obowiązki prezesa czwartej izby, J. Malenovský, M. Safjan (sprawozdawca), A. Prechal i K. Jürimäe, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Cruz Villalón,

sekretarz: I. Illéssy, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 30 kwietnia 2015 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu Verein für Konsumenteninformation przez S. Langera, Rechtsanwalt,

— w imieniu A1 Telekom Austria AG przez M. Hasbergera, Rechtsanwalt,

— w imieniu rządu belgijskiego przez J. Van Holm i M. Jacobs, działające w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez G. Brauna i L. Nicolae, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 9 lipca 2015 r.,

* Język postępowania: niemiecki.

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 20 ust. 2 dyrektywy 2002/22/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie usługi powszechnej i związanych z sieciami i usługami łączności elektronicznej praw użytkowników (dyrektywy o usłudze powszechnej) (Dz.U. L 108, s. 51 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 13, t. 29, s. 367), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/136/WE z dnia 25 listopada 2009 r. (Dz.U. L 337, s. 11) (zwanej dalej „dyrektywą 2002/22").

2 Powyższy wniosek został złożony w ramach sporu pomiędzy Verein für Konsumenteninformation (stowarzyszeniem na rzecz informowania konsumentów, zwanym dalej „stowarzyszeniem") i A1 Telekom Austria AG (zwaną dalej „A1 Telekom Austria" lub „spółką A1 Telekom Austria") w przedmiocie stosowania przez tę spółkę rzekomo niezgodnych z prawem postanowień w umowach zawieranych przez nią z konsumentami.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2002/22

3 Zgodnie z motywami 30 i 49 dyrektywy 2002/22:

„(30)
Umowy to dla użytkowników i konsumentów ważne narzędzie zapewnienia minimalnego poziomu przejrzystości informacji i zabezpieczenia prawnego […]. W szczególności konsumenci powinni mieć minimum pewności prawnej odnośnie do ich stosunków umownych z bezpośrednim dostawcą usług telefonicznych, takiej, aby warunki umowy, warunki, jakość usług, warunki rozwiązania umowy i zaprzestania świadczenia usługi, środki kompensacyjne i rozwiązywanie sporów były określone w ich umowach […]. Środki zmierzające do zapewnienia przejrzystości cen, taryf i warunków zwiększą zdolność konsumentów do zoptymalizowania wyboru i w ten sposób do korzystania w pełni z konkurencji na rynku.

[…]

(49) Niniejsza dyrektywa powinna zapewniać elementy ochrony konsumenta, włączając [w szczególności] jasne warunki umowne i rozwiązywanie sporów oraz przejrzystość taryf dla konsumentów […]".

4 W rozdziale I tej dyrektywy, zatytułowanym „Zakres, cele i definicje", znajduje się art. 1, który stanowi:

„1. W ramach dyrektywy 2002/21/WE [Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie wspólnych ram regulacyjnych sieci i usług łączności elektronicznej (dyrektywy ramowej) (Dz.U. L 108, s. 33 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 13, t. 29, s. 349)], niniejsza dyrektywa dotyczy dostarczania sieci i usług łączności elektronicznej dla użytkowników końcowych. Celem jest zapewnienie dostępności w całej Wspólnocie publicznie dostępnych usług dobrej jakości poprzez skuteczną konkurencję i wybór, a także zajęcie się okolicznościami, w jakich rynek nie zaspokaja

w sposób zadowalający potrzeb użytkowników końcowych. Dyrektywa zawiera również przepisy dotyczące niektórych aspektów związanych z urządzeniami końcowym, w tym przepisy mające na celu ułatwienie dostępu niepełnosprawnym użytkownikom końcowym.

2. Niniejsza dyrektywa określa prawa użytkowników końcowych i odpowiadające im obowiązki przedsiębiorstw udostępniających publicznie dostępne sieci i usługi łączności elektronicznej. W odniesieniu do zapewnienia świadczenia usługi powszechnej w środowisku otwartych i konkurencyjnych rynków niniejsza dyrektywa określa minimalny zestaw usług określonej jakości, do których mają dostęp wszyscy użytkownicy końcowi, po cenie przystępnej w świetle konkretnych warunków krajowych, bez naruszania konkurencji […]".

5 Rozdział IV omawianej dyrektywy, zatytułowany „Interesy i prawa użytkowników końcowych", zawiera między innymi art. 20, który przewiduje:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby w przypadku wykupienia abonamentu na usługi zapewniające przyłączenie do publicznej sieci łączności lub publicznie dostępnych usług łączności elektronicznej konsumenci oraz inni użytkownicy końcowi, którzy się o to zwrócą, mieli prawo do zawarcia umowy z przedsiębiorstwem lub przedsiębiorstwami zapewniającymi takie przyłączenie lub świadczącymi takie usługi. Umowa powinna w jasnej, zrozumiałej i łatwo dostępnej formie określać co najmniej:

[…]

d) szczegółowe informacje o cenach i taryfach, sposoby uzyskiwania aktualnych informacji na temat wszystkich stosowanych taryf i opłat eksploatacyjnych, sposoby płatności oraz różnice w kosztach wynikające z różnych sposobów płatności;

[…]

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby abonenci mieli prawo wycofać się bez ponoszenia kar z zawartych umów, w przypadku gdy przedsiębiorstwo świadczące sieci lub usługi łączności elektronicznej powiadomi ich o zamiarze zmiany warunków umowy. O wszelkich takich zmianach powiadamia się abonentów z odpowiednim wyprzedzeniem, nie krótszym niż jeden miesiąc, jednocześnie informując ich o przysługującym im prawie do wycofania się z ich umów bez ponoszenia kar, jeżeli nie akceptują nowych warunków. Państwa członkowskie zapewniają, aby krajowe organy regulacyjne mogły określić formę takich powiadomień".

6 Zgodnie z art. 21 ust. 1 tej samej dyrektywy:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby krajowe organy regulacyjne mogły nałożyć na przedsiębiorstwa udostępniające publiczne sieci łączności elektronicznej lub publicznie dostępne usługi łączności elektronicznej obowiązek publikowania przejrzystych, porównywalnych, odpowiednich i aktualnych informacji na temat obowiązujących cen i taryf, wszelkich opłat związanych z rozwiązaniem umowy, a także na temat warunków dostępu do usług dostarczanych użytkownikom końcowym i konsumentom oraz standardowych warunków korzystania z tych usług, zgodnie z załącznikiem II. Informacje takie są publikowane w jasny, zrozumiały i łatwo dostępny sposób. Krajowe organy regulacyjne mogą określić dodatkowe wymogi dotyczące formy, w jakiej należy publikować te informacje".

Prawo austriackie

7 Paragraf 25 Telekommunikationsgesetz 2003 (austriackiej ustawy o telekomunikacji z 2003 r., BGBl. I, 70/2003, zwanej dalej „ustawą o telekomunikacji") ma następujące brzmienie:

„(1) Operatorzy sieci lub usług łączności mają obowiązek przyjęcia ogólnych warunków umów, w których są opisane również oferowane usługi, oraz określić zasady ustalania opłat za te usługi. Ogólne warunki umów oraz zasady ustalania opłat należy zgłosić organowi regulacyjnemu przez rozpoczęciem świadczenia usługi oraz opublikować w odpowiedniej formie.

(2) Zmiany ogólnych warunków umów oraz zasad ustalania opłat należy przed ich wejściem w życie zgłosić krajowemu organowi regulacyjnemu oraz opublikować w odpowiedniej formie. W odniesieniu do zmian, które nie są wyłącznie korzystne dla abonenta, obowiązuje dwumiesięczny termin zgłoszenia i opublikowania. Przepisy niniejszej ustawy pozostają bez uszczerbku dla przepisów ustawy o ochronie konsumentów […] i kodeksu cywilnego.

(3) O zasadniczej treści tych zmian, które nie są wyłącznie korzystne dla abonenta, informuje się abonenta w formie pisemnej, na przykład poprzez wydrukowanie tej informacji na okresowo sporządzanym rachunku, przynajmniej na miesiąc przed ich wejściem w życie. Jednocześnie informuje się abonenta o dniu wejścia w życie tych zmian i o jego prawie do wypowiedzenia umowy do tego dnia bez ponoszenia opłat […]. Zmiany ogólnych warunków umów oraz zasad ustalania opłat przez operatorów sieci lub usług łączności, które stają się konieczne wyłącznie w wyniku rozporządzenia wydanego przez krajowy organ regulacyjny na podstawie tego przepisu i które nie są wyłącznie korzystne dla użytkowników, nie upoważniają abonenta do wypowiedzenia umowy bez ponoszenia opłat.

[…]

(5) Zasady ustalania opłat zawierają przynajmniej:

[…]

2) dane dotyczące sposobów uzyskiwania aktualnych informacji o wszelkich stosowanych taryfach i opłatach eksploatacyjnych;

[…]".

8 Bundesstatistikgesetz 2000 (austriacka ustawa federalna o statystykach z 2000 r., BGBl. I, 163/1999) przewiduje, że do zadań Statistik Österreich (austriackiego urzędu statystycznego) należy w szczególności ustalanie wskaźnika cen konsumpcyjnych.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

9 Stowarzyszenie jest uprawnione, zgodnie z prawem austriackim, do wytoczenia powództwa o zaprzestanie stosowania ogólnych warunków umów niezgodnych z zakazami prawnymi lub z dobrymi obyczajami.

10 A1 Telekom Austria, dostawca usług telekomunikacyjnych w Austrii, stosuje w stosunkach z konsumentami ogólne warunki umów.

11 Wspomniane warunki przewidują między innymi, że „[j]eżeli indeksacja została uzgodniona w postanowieniach dotyczących zasad ustalania opłat lub w indywidualnym porozumieniu", spółka „A1 [Telekom Austria] ma prawo podnieść opłaty w kolejnym roku kalendarzowym stosownie do

wzrostu rocznego wskaźnika cen konsumpcyjnych" i jest ona jednocześnie „zobowiązana odzwierciedlić obniżki [tego] wskaźnika i zredukować opłaty stosownie do tej obniżki. A1 [Telekom Austria] informuje klientów o takiej waloryzacji w formie pisemnej".

12 Również zgodnie ze wspomnianymi ogólnymi warunkami umów, „[j]eżeli zmiany nie mają dla klientów charakteru wyłącznie korzystnego, A1 [Telekom Austria] ogłasza te zmiany, o ile nie dotyczą one wyłącznie przyszłych klientów, dwa miesiące przed ich wejściem w życie. O zasadniczej treści tych zmian, które nie są wyłącznie korzystne dla klienta, […] informuje się klienta w formie pisemnej, np. poprzez wydrukowanie tej informacji na rachunku, przynajmniej na miesiąc przed ich wejściem w życie. Powiadomienie o zasadniczej treści zmian zawiera również informacje o prawie wypowiedzenia bez ponoszenia kosztów oraz o terminie wypowiedzenia".

13 Ponadto te same ogólne warunki umów stanowią, że „[z]miany opłat na podstawie uzgodnionego wskaźnika nie uprawniają do skorzystania z prawa do nadzwyczajnego wypowiedzenia".

14 Stowarzyszenie wytoczyło przed Handelsgericht Wien (sądem do spraw handlowych w Wiedniu) powództwo o zaprzestanie stosowania przez A1 Telekom Austria wyżej wymienionych postanowień w ogólnych warunkach umów.

15 Zdaniem stowarzyszenia podwyższenie opłat przez A1 Telekom Austria jest bowiem zgodne z prawem wyłącznie wtedy, gdy konsumentom przyznaje się w związku z tym prawo do nadzwyczajnego wypowiedzenia umowy.

16 Ponieważ Handelsgericht Wien wyrokiem z dnia 25 października 2012 r. uwzględnił powództwo stowarzyszenia, spółka A1 Telekom Austria wniosła od tego wyroku apelację do Oberlandesgericht Wien (wyższego sądu krajowego w Wiedniu).

17 Wyrokiem z dnia 16 maja 2013 r. Oberlandesgericht Wien zmienił częściowo wspomniany wyrok. Zarówno stowarzyszenie, jak i A1 Telekom Austria wniosły do sądu odsyłającego skargę rewizyjną („Revision") od wyroku Oberlandesgericht Wien.

18 Uznając, że rozstrzygnięcie sporu w postępowaniu głównym zależy od wykładni przepisów dyrektywy 2002/22, Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy przewidziane w art. 20 ust. 2 dyrektywy 2002/22 uprawnienie do wycofania się z zawartych umów bez ponoszenia kar umownych »w przypadku […] powiadomi[enia] o zamiarze zmiany warunków umowy« stosuje się także w sytuacji, gdy waloryzacja opłat wynika z warunków umowy, które już w momencie zawierania umowy przewidywały waloryzację opłat (zwiększenie lub redukcję) w przyszłości zgodnie z obiektywnymi zmianami wskaźnika cen konsumpcyjnych odzwierciedlającego zmianę wartości pieniądza?".

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

19 Poprzez swoje pytanie prejudycjalne sąd odsyłający chce w istocie dowiedzieć się, czy art. 20 ust. 2 dyrektywy 2002/22 należy interpretować w ten sposób, że zmiana opłat za świadczenie usług związanych z sieciami lub usług łączności elektronicznej, następująca na podstawie postanowienia o waloryzacji opłat, które jest zawarte w ogólnych warunkach umów stosowanych przez przedsiębiorstwo świadczące te usługi i które przewiduje, że taka waloryzacja jest zależna od obiektywnego wskaźnika cen konsumpcyjnych ustalonego przez instytucję publiczną, stanowi „zmianę warunków umowy" w rozumieniu tego przepisu, uprawniającą abonenta do wycofania się z umowy bez ponoszenia kar.

20 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że dyrektywa 2002/22 zmierza do ustanowienia zharmonizowanych ram prawnych, które zagwarantują w sektorze łączności elektronicznej świadczenie usługi powszechnej, to znaczy minimalnego zestawu określonych usług po przystępnej cenie wszystkim użytkownikom końcowym. Zgodnie z art. 1 ust. 1 wspomnianej dyrektywy jednym z jej celów jest zapewnienie dostępu w całej Unii Europejskiej do publicznie dostępnych usług dobrej jakości dzięki skutecznej konkurencji i faktycznemu wyborowi (zob. podobnie wyrok Base i in., C-389/08, EU:C:2010:584, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).

21 Przepisy rozdziału IV dyrektywy 2002/22 mają na celu ochronę interesów i praw użytkowników końcowych.

22 W motywie 30 wspomnianej dyrektywy prawodawca Unii wskazał, że umowa odnosząca się do publicznie dostępnych usług związanych z przyłączeniem do publicznej sieci łączności elektronicznej lub z łącznością elektroniczną stanowi dla użytkowników i konsumentów ważne narzędzie zapewnienia minimalnego poziomu przejrzystości informacji i pewności prawa. W motywie 49 tej dyrektywy odniósł się on też do przejrzystości taryf dla konsumentów. W takim kontekście art. 20 ust. 1 lit. d) omawianej dyrektywy stanowi, że umowa ta powinna w jasnej, zrozumiałej i łatwo dostępnej formie określać między innymi szczegółowe informacje o cenach i taryfach oraz sposoby uzyskiwania aktualnych informacji na temat wszystkich stosowanych taryf i opłat eksploatacyjnych.

23 Ponadto zgodnie z art. 21 ust. 1 dyrektywy 2002/22 państwa członkowskie zapewniają, aby krajowe organy regulacyjne mogły nałożyć na przedsiębiorstwa udostępniające publiczne sieci łączności elektronicznej lub publicznie dostępne usługi łączności elektronicznej obowiązek publikowania przejrzystych, porównywalnych, odpowiednich i aktualnych informacji między innymi na temat obowiązujących cen i taryf, wszelkich opłat związanych z rozwiązaniem umowy, a także na temat warunków dostępu do usług dostarczanych użytkownikom końcowym i konsumentom oraz standardowych warunków korzystania z tych usług. Informacje takie powinny być opublikowane w jasny, zrozumiały i łatwo dostępny sposób.

24 Artykuł 20 ust. 2 omawianej dyrektywy wymaga też, aby państwa członkowskie zapewniły, że abonenci będą mieli prawo wycofać się bez ponoszenia kar z zawartych umów, w wypadku gdy przedsiębiorstwo świadczące usługi łączności elektronicznej powiadomi ich o zamiarze zmiany warunków umowy. Państwa członkowskie mają obowiązek zapewnienia, że abonenci będą powiadamiani o takich zmianach z odpowiednim wyprzedzeniem, nie krótszym niż jeden miesiąc, oraz że jednocześnie będą oni informowani o przysługującym im prawie do wycofania się z zawartych przez nich umów bez ponoszenia kar, jeżeli nie akceptują nowych warunków.

25 Mając na uwadze powyższe przepisy, należy zauważyć, że prawodawca Unii uznał, iż przedsiębiorstwa świadczące usługi łączności elektronicznej mogą mieć uzasadniony interes w tym, aby zmienić ceny i opłaty za swoje usługi (zob. analogicznie wyrok RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, pkt 46).

26 W niniejszym wypadku, i jak wynika z postanowienia odsyłającego i z postawionego pytania, sporne postanowienie zawarte w ogólnych warunkach spółki A1 Telekom Austria przewiduje waloryzację opłat w zależności od rocznego obiektywnego wskaźnika cen konsumpcyjnych ustalonego przez instytucję publiczną, mianowicie austriacki urząd statystyczny.

27 Z powyższego wynika, że waloryzacja opłat przewidziana w ten sposób w umowie, w zakresie, w jakim jest oparta na jasnej, precyzyjnej i publicznie dostępnej metodzie indeksowania i wynika z decyzji oraz mechanizmów należących do sfery publicznej, nie może stawiać użytkowników końcowych w sytuacji umownej innej niż ta wynikająca z umowy, której treść jest określona przez ogólne warunki zawierające sporne postanowienie.

28 W konsekwencji, jeżeli zmiana opłat została dokonana w taki sposób, nie można uznać jej za zmianę warunków umowy w rozumieniu art. 20 ust. 2 dyrektywy 2002/22.

29 W świetle powyższych rozważań na postawione pytanie należy odpowiedzieć, iż art. 20 ust. 2 dyrektywy 2002/22 należy interpretować w ten sposób, że zmiana opłat za świadczenie usług związanych z sieciami lub usług łączności elektronicznej, następująca na podstawie postanowienia o waloryzacji opłat, które jest zawarte w ogólnych warunkach umów stosowanych przez przedsiębiorstwo świadczące te usługi i które przewiduje, że taka waloryzacja jest zależna od obiektywnego wskaźnika cen konsumpcyjnych ustalonego przez instytucję publiczną, nie stanowi „zmiany warunków umowy" w rozumieniu tego przepisu, uprawniającej abonenta do wycofania się z umowy bez ponoszenia kar.

W przedmiocie kosztów

30 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 20 ust. 2 dyrektywy 2002/22/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie usługi powszechnej i związanych z sieciami i usługami łączności elektronicznej praw użytkowników (dyrektywy o usłudze powszechnej), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/136/WE z dnia 25 listopada 2009 r., należy interpretować w ten sposób, że zmiana opłat za świadczenie usług związanych z sieciami lub usług łączności elektronicznej, następująca na podstawie postanowienia o waloryzacji opłat, które jest zawarte w ogólnych warunkach umów stosowanych przez przedsiębiorstwo świadczące te usługi i które przewiduje, że taka waloryzacja jest zależna od obiektywnego wskaźnika cen konsumpcyjnych ustalonego przez instytucję publiczną, nie stanowi „zmiany warunków umowy" w rozumieniu tego przepisu, uprawniającej abonenta do wycofania się z umowy bez ponoszenia kar.

Podpisy